

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1885. Första Kammaren. N:o 9.

Lördagen den 14 Februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 7 i denna månad.

Företogs val af tjugufyra valmän för utseende af Riksdagens Justitieombudsman och hans efterträdare; och befunnos, efter valförrettningens slut, hafva blifvit till valmän utsedde:

Herr Anderson, F. A.	med 41 röster,
» von Baumgarten	» 41 »
» Beijer	» 41 »
» Bennich	» 41 »
» Björnstjerna	» 41 »
» Dahl	» 41 »
Friherre De Geer af Finspång ...	» 41 »
» De Geer af Leufsta	» 41 »
Herr Evers	» 41 »
» Falk, W.	» 41 »
» Fock	» 41 »
» Gahn	» 41 »
Friherre Hamilton	» 41 »
Grefve Hamilton	» 41 »
Herr Kockum	» 41 »
» Nisser	» 41 »
» von Platen	» 41 »
» Richter	» 41 »
» Rääf	» 41 »
» Sederholm	» 41 »
» von Stockenström	» 41 »
» Stråle, G. H.	» 41 »
» Söderhjelm	» 41 »
» Thyselius	» 41 »

Företogs val af sex suppleanter för de valmän, som af Kammaren fått i uppdrag att utse Riksdagens Justitieombudsman och hans efter-

trädare; och befunnos, efter valförrättningens slut, hafva blifvit till suppleanter för dessa valmän utsedde:

Herr Pettersson	med 36 röster,
» Odelberg	» 36 »
» Tamm, H. P. P.	» 36 »
» Lundin	» 36 »
» Ericsson, H. M.	» 36 »
» Sandberg	» 36 »

sedan ordningen dem emellan blifvit genom lottning bestämd.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets utlåtande N:o 5, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader, vattenkommunikationer och torrläggning af vattensjuka marker, samt angående villkoren för sådana statsbidrags äfvensom odlingslåns erhållande.

Upplästes följande protokoll:

*Val af komi-
terade till
tryckfrihetens
vård.*

År 1885 den 13 Februari sammanträdde Kamrarnes valmän för utseende af Riksdagens komiterade för tryckfrihetens vård.

Efter verkställt upprop af valmännen framställdes yrkande derom, att valet borde inställas på den grund, att Herr E. Forsselius, som af Andra Kammaren utsetts till valman, men erhållit ledighet från riksdagsgörömalen, icke var tillstädes, hvilket yrkande dock, sedan ordförande blifvit vald, genom omröstning med 13 röster mot 9 förkastades.

Derefter företogs valet och befunnos efter dess slut hafva blifvit till Komiterade för tryckfrihetens vård utsedde:

f. d. Justitierådet <i>Johan August Södergren</i>	med 22 röster,
Riksarkivarien <i>Karl Gustaf Malmström</i>	» 22 »
f. d. Justitieombudsmannen <i>Nils August Fröman</i>	» 21 »
Professoren, Friherre <i>Adolf Erik Nordenskiöld</i>	» 17 »
Fullmäktigen i Riksgäldskontoret <i>Johan Johansson</i>	» 16 »
Disponenten <i>Fredrik Vult von Steyern</i>	» 16 »

Charles Dickson.

H. A. Widmark.

P. Pettersson.

And. Huss.

Friherre Klinckowström: Då denna Kammare haft den godheten att utse mig till en af valmännen för att i går utse komiterade för tryckfrihetens vård, får jag, såsom tillägg till hvad det nu upplästa protokollet innehåller, förklara, att det var jag, som väckte fråga bland nämnda valmän, att, då Andra Kammaren hade utsett 12 valmän, men inga suppleanter, och af dessa 12 valmän en var bortrest och sålunda blott 11 närvarande, med stöd af § 70 Riksdagsordningen valet skulle uppskjutas, alldenstund i nämnda § tydligen stadgas, att desse komiterade skola väljas medelst omröstning genom 24 valmän, deraf hvardera Kammaren inom sig utser 12. Jag fick emellertid icke plu-

ralitet för min mening, och vid sådant förhållande förklarade jag för Val af komiterade till tryckfrihetens vörd. valmännen, att jag icke kunde deltaga i valet och gick derifrån, när valförrättningen skulle begynna.

Det tillkommer icke mig att afgöra valets beskaffenhet och säga, huruvida det är giltigt eller icke, utan detta tillhör väl Riksdagen eller Konstitutions-Utskottet — jag vet icke rätt hvilkendera myndigheten — men jag har med dessa ord velat till protokollet förklara, att jag för min del icke ansåg valet vara lagligt, hvarför jag icke heller kunde deltaga deri.

(Forts.)

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, lades det upplästa protokollet till handlingarna; och skulle Riksdagens Kanslideputerade genom utdrag af protokollet underrättas om ifrågavarande val samt anmodas låta uppsätta och till Kamrarne ingifva förslag dels till förordnanden för de valde, dels ock till paragraf, rörande valet, i riksdagsbeslutet.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 11 och 12 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 2, angående Riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit sedan början af 1884 års riksdag.

1:sta punkten.

Lades till handlingarna.

2:dra punkten.

Herr Wallenberg: Med anledning af den nu föredragna punkten torde Herr Talmannen tillåta mig att gå litet tillbaka och se till uppkomsten af denna jernvägshypoteksfond. För dem, som icke voro med, då den bildades, och icke gjort sig omaket att taga reda på förhållandet, förefaller denna herrar revisorerers erinran ganska befogad, och det är just detta intryck, som jag icke tror bör lemnas qvar hos någon Kammarens ledamot.

Vid genomgående af riksdagshandlingarna för år 1879 finner man, att det då framlades en Kongl. proposition angående bildande af en jernvägshypoteksfond. I denna proposition föreslogs, att det skulle skaffas medel till denna fond genom utgifvande af Riksgäldskontorets obligationer i svenskt mynt, evalverade i något lämpligt utländskt mynt, och detta under förutsättning, att man skulle betrakta upplåningen såsom inhemsk. Lyckligtvis hemställde Stats-Utskottet till Fullmäktige i Riksgäldskontoret om deras åsigt i ämnet, och den förklaring, som fullmäktige afgafvo, innebar i korthet, att det var ett slags spegelfäkteri och att det tjenade till ingenting att säga, att upplåningen skulle blifva inhemsk, ty det är en känd sanning att obligationer, lydande å guldmynt, gå dit långifvarne bo. Både fullmäktige i Riksgäldskontoret och Stats-Utskottet afstyrkte därför detta förfaringssätt. Stats-Utskottet satte för sin del dit något som fullmäktige i Riksgäldskontoret hade föreslagit, nemligen att i stället för upplåggande af ett

Angående
jernvägshypo-
teksfonden.

Angående
jernvägshypoteksfonden.
(Forts.)

nytt, separat lån för denna jernvägshypoteksfond, borde man sälja öfverblifna andelar af flera äldre lån, som redan hade kurs i marknaden och sålunda mycket väl kunde för det tillfälliga ändamålet användas. Härtill lemnade också Riksdagen sitt bifall och något nytt lån blef sålunda lyckligtvis icke upptaget, utan det blef på det ändamålsenliga sätt anordnadt, att fullmäktige i Riksgäldskontoret fingo rättighet att efter omständigheterna försälja återstående osålda obligationer af äldrelån.

Under den öfverläggning, som egde rum i Andra Kammaren, då detta ärende föredrogs, förekommo åtskilliga ganska märkliga yttranden. Der uppgafs t. ex. af fem reservanter, nemligen Herrar Liss Olof Larsson, O. B. Olsson, Sven Nilsson, Ola Andersson och Sven Andreasson i deras reservation: »Då emellertid de af bankerna öfvertagna jernvägsobligationer böra stiga i värde och deraf följande afsättlighet, allt efter som trafiken å de banor, för hvilka de utfärdats, hinnes upparbetas, lärer den allmänna rörelsen obestridligen kunna utan risk för staten underlättas derigenom, att staten sätter penninginrättningarne i tillfälle att, under afvaktan af ett sådant resultat, genom belåning af dessa papper göra den i dem inneliggande valuta för rörelsens behof disponibel». Dessa fullkomligt rigtiga åsichter igenfinnas i nämnda herrars reservation, men när det kom till sjelfva diskussionen i Andra Kammaren, så var det ingen människa, som der uppträdde till försvar för så sunda åsichter, utan då förekommo andra högst märkvärdiga yttranden, såsom t. ex. att jernvägsobligationerna voro af noll och intet värde, att det fans obligationer, som icke betingade mer än 2, 4 eller 6 procent af nominela värdet, att bankerna så mycket mindre behöfde några penningar, som de för närvarande lågo med fyrahundra millioner kronor i sina kassor o. s. v. Dessa åsichter framhöllos och repeterades så ofta, att de fingo en viss trovärdighet. Jag får säga, att det är högst bedröfligt att på detta sätt opinioner skola skapas och vinna stadga, ehuru de, som känna till förhållandena och hafva auktoritet, skulle kunna i rätt tid upplysa om det vilseledande i sådana uttalanden. Under diskussionen i Andra Kammaren framställdes äfven den åsigten, att det skulle ske en *afskrifning* på de blifvande lånen. Denna åsigt uttalades af en mycket inflytelserik ledamot, nemligen Herr Carl Ifvarsson, och just därför blef den så mycket mera allmänt trodd.

I den ofvan anförda reservationen förekommer också ett tillägg, som lyder, att Kongl. Maj:ts proposition må bifallas »under vilkor och förutsättning att de åtgärder, som för den allmänna rörelsens behof kunna anses erforderliga vid indragning innevarande år af de enskilda bankernas femkronesedlar, nu vidtagas, äfvensom att Riksdagen i sammanhang dermed förklarar sig vilja vidtaga de anordningar, som ur samma synpunkt kunna erfordras vid indragningen senast före utgången af år 1882 af enskilda bankernas tiokronesedlar». I reservationen var sålunda inpassadt detta vilkor angående en för saken alldeles främmande fråga, och detta var ungefär lika rimligt, som om någon, som t. ex. egde $2\frac{1}{2}$ hemman och sökte hypotekslån derpå, finge till svar af den, hos hvilken han sökte lånet: »ja, ni skall få ett hypotekslån på två af edra hemman, men då måste ni skänka mig det halfva hemmanet såsom provision».

Det är märkligt att se, att under hela diskussionen i Kammaren reservanterna alls icke försökte försvara detta inskjutna vilkor utan läto det falla.

Angående
jernvägshypo-
teksfonden.

(Forts.)

För mig är det alldeles klart och tydligt, att det mycket väl går an att införa ett enbanksystem med sedelutgifningsrätt, men det går icke an att göra det med mindre, än att man betryggar ställningen derigenom, att Riksbankens styrelse blir delad mellan regeringen och Riksdagen. Detta är *det oeftergifligaste af alla vilkor*. »Tryggheten» består icke uti att hopa millioner i Riksbanken, ty om den egde hundra millioner i grundfond och ingen förändring vidtoges i styrelsens sammansättning, så kunde det beprisade bankenväldet snart urarta till banktyranni!

När man kommer litet längre fram under den dystra stämning, som var rådande år 1879, då man trodde att det var alldeles omöjligt att komma ur de svårigheter, i hvilka man då befann sig, så finner man att en stor bankman, Herr Liss Olof Larsson, yttrade, att man vidtoges denna åtgärd »för att hålla kursen uppe på enskilda bankernas sedlar». Och vice Talmannen Herr Carl Ifvarsson sade: »Jag har endast exempelvis antydtt, att fem- och tiokronesedlarne kunna falla i värde till en krona, de kunna falla mindre eller mera, ja, stundom möjligen gå ned ända till nollvärdet». Man gick så långt i ytterlighet, att Herr Liss Olof Larsson slutligen utbrast: »Jag för min del får säga, att landets framtid visar sig så mörk för mig, att jag knappast vågar tänka ett år framåt».

Denna dystra målning grundade sig på, att Riksgäldskontoret skulle berättigas utlåna några millioner kronor mot god säkerhet och ränta, men nu, när frågan gäller att bortskänka femtiosex millioner kronors kapital från staten, har den värde representanten säkerligen ett ljuft småleende på läpparne vid tanken på landets framtid. Såsom Herr Talmannen har sig bekant, afgjordes frågan i gemensam omröstning emot majoritetens i Andra Kammaren önskan.

Under diskussionen vidrördes ej mycket de verkliga anledningarna, hvarför det 1879 var en önskvärd sak att vidtaga en sådan extra åtgärd som inrättandet af en jernvägshypoteksfond. Första anledningen var den, att, genom att bereda bankinrättningarna, som då hade inneiggande jernvägsobligationer till ett belopp af 27,681,000 kronor (nemligen de enskilda bankerna 19,403,800 kronor och bankaktiebolagen samt kreditaktiebolagen 8,277,200 kronor), tillfälle att belåna dessa obligationer, de kunde undvika att allt för hårdt klämma sina låntagare för att kunna göra front mot möjligen uttag på depositionsräkningen, till följd af den agitation från olika håll, som då pågick emot de enskilda bankerna. Detta var en omständighet, som var så viktig, att just derpå berodde den kort derefter i nästan alla bankerna inträffande räntenedsättningen. Då varande finansministern yttrade i detta afseende ganska riktigt till statsrådsprotokollet: »Jag ifrågasätter ingalunda dessa inrättnings kraft att för egen del bära tyngden af dessa förbindelser, men oafsedt att flera af dem kunna blifva nödgade att för sin egen säkerhet till det yttersta inskränka sina funktioner, anser jag att staten både kan och bör låna sin medverkan till att förekomma den störande oro, som detta kända förhållande kan till sam-

Angående
jernvägshypo-
teksfonden.
(Forts.)

hällets skada framkalla». Ja, det var en riktig uppfattning, ty det låg i alla bankerna mycket efterliggande papper, och bankerna äro för kloka att störa sina kunders kredit med att tala om sådana saker, men i klump kan man tala om dem efteråt, när ingen kan säga hvem det gäller. Saken var emellertid den, att det låg stora massor sådana papper inne i bankerna, och bankerna hade utan tvifvel blifvit nödsakade att angripa sina fordringsegare i vida allvarsammare grad än som skedde, om icke jernvägshypoteksfonden hade bildats just i rätt tid för att förekomma denna åtgärd.

Jag vill nu icke tala om, huruledes man tvistade om, huruvida beloppet skulle blifva 20 eller 30 millioner; det visade sig sedermera att endast åtta millioner kronor togos i anspråk af låntagarne.

Men det fans äfven andra skäl, hvarför det var ett *moraliskt* åliggande för begge statsmakterna att vidtaga en sådan åtgärd. Begge statsmakterna äro nemligen skyldiga till det felet att hafva fränjat uppkomsten af *allt för svaga* jernvägsaktiebolag. Herr Talmannen behagade erinra sig, huru jag många gånger på detta rum erinrat om, att jernvägsaktiebolag icke borde få statslåneunderstöd, såvida de icke grundade sig på ett aktiekapital motsvarande *minst halfva anläggningskostnaden*. Detta mitt önskningsmål blef först 1881 Riksdagens beslut, men dessförinnan hade många allt för svaga jernvägsaktiebolag tillkommit.

Den tredje och väsentligaste anledningen till behovet af någon extra åtgärds vidtagande torde emellertid få sökas i begge statsmakternas försumlighet att i rättan tid besluta en lag om inteckning i jernväg. Frånvaron af en sådan lag gaf alla jernvägsobligationer ett tvifvelaktigt värde. Hade lagen om inteckning i jernväg blifvit utfärdad 1877 i stället för 1881, så hade jernvägshypoteksfonden aldrig behöft ifrågakomma. Der finner man ett exempel på hvilka svårigheter *försenadt* lagstiftningsarbete kan åstadkomma.

Hvad herrar revisorers anmärkning beträffar, ber jag slutligen få nämna, att så väl Kongl. Maj:ts proposition som Stats-Utskottets betänkande och reservanternas i Andra Kammaren hemställan öfverensstämma deri, att det sattes såsom vilkor för låns erhållande, att staten skulle blifva godtgjord för sin upplåningsränta och alla andra kostnader, men det ifrågasattes ingenstädes hvarken i tal eller skrift att staten skulle af låntagarne taga mera än hvad som behöfdes till betäckande af dessa omkostnader. Tvärtom genomlyses hela diskussionen af den missmodiga åsigten, att det skulle blifva afskrifning på lånen, och det var aldrig fråga om att göra någon vinst, när det gälde att bispringa den allmänna rörelsen, utan man nöjde sig med att den blef bisprungnen på de billigaste vilkor, blott det kunde ske utan att ådraga Riksgäldskontoret någon förlust.

När man tager kännedom om dessa förhållanden och med afseende på så väl sjelfva tillkomsten af jernvägshypoteksfonden som fullmäktiges i Riksgäldskontoret sätt att förvalta densamma, finner man, dels att ett par Riksdagar icke ifrågasatt att göra den aflägsnaste erinran mot detta sätt att sköta fonden, dels att det i Riksgäldskontoret finnes en reserverad räntevinst af 109,000 kronor å detta konto, hvilken summa der torde böra kvarstå för att vid den slutliga upplösning-

gen ställas till Riksdagens disposition. Man kan ju således icke undgå att erkänna, att fullmäktige i Riksgäldskontoret icke gjort något annat än att ordagrant och samvetsgrant tillämpa Riksdagens beslut i denna fråga, och jag hemställer därför, huruvida icke Herr Talmannen ville framställa proposition på att förevarande punkt måtte läggas till handlingarna.

Angående
jernvägshypo-
teksfonden.
(Forts.)

Herr Forssell, Hans: Det hade icke varit min afsigt att taga till orda i den nu föreliggande frågan, ehuru jag visserligen för min enskilda del har någon känsla af, att den räntenedsättning, som af Riksgäldskontoret blifvit medgifven, åtminstone icke varit af behovet påkallad eller särdeles ändamålsenlig. Men då, utan anledning af något yttrande här i Kammaren, en ärad talare på stockholmsbänken har begagnat Stats-Utskottets utlåtande — som, väl att märka, egentligen icke gifver anledning att särskildt denna fråga skulle komma på tal — till utgångspunkt för en framställning om det rätta sammanhanget med denna jernvägshypoteksfonds tillkomst och den rätta betydelsen af densamma, har jag verkligen icke kunnat låta detta tillfälle gå förbi utan att göra en insäga vid hans framställning; ty den är efter min bestämda mening åtminstone mycket ofullständig.

Det hade kanske varit bäst, att talaren låtit det begrafva vara begravet, det glömda glömdt, och det är åtminstone icke mitt fel, att det nu åter kommit på tal; då han alldeles opåkalladt behagat till Kammarens protokoll gifva åt frågan om jernvägshypoteksfondens tillkomst en ensidig tydning, får han skylla sig sjelf, att jag försöker till samma protokoll berigtiga densamma.

Han framstälde nemligen sã, att jernvägshypoteksfonden hufvudsakligen eller uteslutande hade till uppgift att underlätta ställningen för bankernas *låntagare* inom landet. Ja, det är sant: han hade härutinnan ett officiellt uttryck att taga fasta uppå, ett uttryck af mig, såsom chef för Finansdepartementet och föredragande af Kongl. Maj:ts proposition om bildande af en jernvägshypoteksfond. Men jag torde icke röna motsägelse af dem, som i denna Kammare voro med om 1879 års händelser, då jag säger, att när chefen för Finansdepartementet då förklarade sig »*icke ifrågasätta* bankernas förmåga att för egen del bära tyngden af sina förbindelser», var detta officiella uttryck visserligen så försigtigt valdt, att han i detta ögonblick åtminstone icke skulle öka den oro, som en hvar kände, ehuru ingen ville tala derom offentligt; men det ansågs dock visserligen icke innehålla någon positiv försäkran, att alla banker egde denna förmåga. En sådan hade varit vågad, ty det som då stod för dörren, det var dock icke så mycket brist på lånetillfällen, som icke mera en verklig bank-*krach*. Det var fara för att en eller annan bank, och i synnerhet en, skulle helt enkelt få inställa sina betalningar och det kunde ej beräknas, huru sådant skulle verka på de öfriga. Detta kändes af hvarje man i Riksdagen, ehuru ingen och allra minst regeringen kunde *då* utsäga sina farhågor, och det var kändedomen om detta förhållande som dref Riksdagen att, ehuru motvilligt, bevilja jernvägshypoteksfonden. Det var kunskapen härom, som nödgade regeringen och särskildt chefen för Finansdepartementet att framlägga proposition om detta bistånd. Jag

Angående
jernvägshypo-
teksfonden.
(Forts.)

kan för Kammaren nämna, att till chefens för Finansdepartementet kunskap hade då kommit, att våra banker, som, utom alla svårigheter i öfrigt, vid denna tid egde omkring 30 millioner utländsk skuld, stodo för detta belopp i beroende af ett *mycket ringa fåtal* utländska fordringsegare, af hvilka i det ögonblicket flere voro färdiga att uppsäga sina fordringar. Jag hade fått kännedom om denna vådliga ställning genom infortrade rapporter från de enskilda bankerna. Jag hade tillika erhållit skrivelser och muntliga meddelanden från flere stora fordringsegare i utlandet, hvilka skrivelser och försäkringar visade, att faran verkligen var öfverhängande. Det var *dess* underrättelser jemte inhemtade meddelanden från bankernas mälsmän sjelfve, som slutligen bestämde regeringen att, tvärt emot hvad som ur rent teoretisk synpunkt kunnat anses vara riktigt, göra ett försök att förekomma en olycka, hvilken skulle hafva blifvit farlig för den allmänna rörelsen: icke allenast därför att några olycklige låntagare skulle hafva blifvit hårdt pressade, utan ännu mera därför att ett flertal af bankerna disponerade det allmänna rörelsemedlet, de smärre sedelvalörerna, och emedan ett misstroende mot detta omsättningsmedel skulle hafva spridit oro och förvirring i den allmänna rörelsen.

Det var således denna jernvägshypoteksfonds karakter att vara en räddningsplanka för dem, som behöfde densamma, och den blef ock ett medel att återställa ett rubbadt förtroende. Ty det behöfdes icke mer, än att alla människor visste, att nu kunde de mest nödställda bankerna få hjälp, för att de farligaste svårigheterna skulle vara öfver och dessa banker vinna tid för hvad som den ärade talaren sjelf plägar benämna »*afveckling*».

Jag tror nu, att genom den räntenedsättning, som nyligen har blifvit medgifven låntagarna i jernvägshypoteksfonden, denna fond har i väsentlig mån förändrat karakter. Likväl vill jag icke yrka något klander mot herrar fullmäktige i Riksgäldskontoret. Jag är alldeles ense med Stats-Utskottet derom, att fullmäktige hafva vidtagit enahanda åtgärd förut utan anmärkning. Om det kan räcka till att ytterligare freda dem, är jag ock fullt villig medgifva, att fullmäktige icke öfverskridit sin *befogenhet*, sådan den är tydligt utstakad genom reglementariska föreskrifter. Da hafva varit fullt befogade att nedsätta denna ränta så långt de möjligen kunnat, så länge de blott kunna uppvisa — och jag har derutinnan icke någon anledning att motsätta mig deras påstående — att någon förlust icke derigenom beredes riksgäldsverket. Men nog är det å andra sidan sant, att herrar fullmäktige icke hafva varit *nödsakade* att vidtaga denna räntenedsättning. Den instruktion, som *medgifver* dem densamma, har dock icke varit affattad i sådana ordalag, att låntagarna, såsom fullmäktige tyckts tro, varit berättigade att bestrida staten hvarje äfven den ringaste vinst på låneaffären.

Det fins för öfrigt äfven en annan synpunkt, ur hvilken denna räntenedsättning kan och bör bedömas. För mig framställer sig åtminstone osökt den frågan, om icke tjänst och återtjänst mellan Riksgäldskontoret och de låntagande bankerna på sistone blifvit af herrar fullmäktige något ojemt afvägda.

Jag antager gerna, och denna Kammaré antager det måhända

också, att den ärade talaren på stockholmsbanken, när han kunnat sålunda yttra sig, står fullt opartisk i förhållande till denna jernvägs-*Angående jernvägshypoteksfonden.* hypoteksfond, och därför kan jag till honom såsom en bepröfvad bankman framställa den frågan, om han icke måste medgifva, att en ränta af $4\frac{1}{2}\%$ är bra liten för ett lån, som lemnar så stora förmåner som det i fråga varande. Fyra och en half procent betala bankerna villigt för alla lån på 6 månaders uppsägning, hvilka depositioner utgöra hufvuddelen af deras lån hos den stora allmänheten. Men dessa depositioner innehafvas alltid med risk af uppsägning, och den stora allmänheten är ofta oberäkneligt nyckfull. Särskildt vid de tillfällen, då svårigheter inträffa för bankerna, förvärras dessa lätt af en misstrogen allmänhet, som då företrädesvis begagnar sin uppsägningsrätt. Trots denna olägenhet anse dock bankerna det vara med sin fördel förenligt att betala $4\frac{1}{2}\%$ för penningarne. Nu hafva ett fåtal af dessa samma banker i jernvägshypoteksfonden undfått rätt stora lån, som äro *stående* till 1893. Sant är visserligen, att Riksgäldskontoret förbehållit sig rättighet att, *om statens säkerhet det fordrar*, uppsäga lånen på sex månader; men hvar man vet, och bankerna allra bäst, att en sådan uppsägning kommer minst i fråga i det ögonblick, då fara hotar. Således hafva de banker, som lånat i Riksgäldskontoret, af detta lån en utomordentlig fördel, framför alla andra. Men för den synnerligen betydande *tjänst*, som således staten bevisar dessa få och privilegierade banker, få de dock betala *endast* $4\frac{1}{2}\%$ — detsamma som de betala för vanliga lån i den allmänna marknaden! Om det nu hade varit så stäldt, att jernvägshypoteksfonden hade fortfarande varit öppen med lånetillfälle beredt hvilken bank som helst, tror jag, att, med den räntenedsättning, som nu blifvit medgifven, samtliga banker med mycken ifver skulle hafva begagnat sig af fördelen att der kasta in tunga papper och erhålla lån till så låg ränta. Lyckligtvis är detta icke förhållandet, och därför har också räntenedsättningen kunnat vidtagas utan egentlig *våda* för Riksgäldskontoret och utan att något annat dermed skett än att en ny, stor och föga skälig *favör* blifvit förunnad de låntagande bankerna. *Jag* missunnar dem icke denna favör, ehuru jag icke kunnat undertrycka min åsigt, att fonden nu, sedan faran är öfverstånden, icke längre har sin ursprungliga karakter i behåll. Det är för att uttala detta som jag tagit till orda, emedan förhållandet blifvit fullkomligt origtigt framställt af den föregående talaren.

Friherre Åkerhielm: Det har icke förvånat mig, att den förste talarens uppträdande i den diskussion, som nu här är börjad, har framkallat de ord, som blifvit fälda af den man, som nyss uppträdde från talarestolen, den man hvilken hufvudsakliga förtjensten och följaktligen äfven ansvaret tillkommer för den fonds inrättande, hvarom vi nu tala.

Det lär väl knappast heller förvåna Kammaren eller af Kammarrens misstycas, om jag för min del, i den säregna ställning hvari jag står till nu föreliggande fråga, ber att få fästa mig vid icke så mycket hvad som af talaren på stockholmsbanken blifvit framhållet, som hyad som utgjorde början i och inledningen till den *siste* talarens anförande. Ehuru af hans anförande framgick, att han icke ville ogilla fullmäktige i Riksgäldskontoret för den åtgärd de vidtagit eller ens i sådant

Angående
jernvägshypo-
teksfonden.
(Forts.)

afseende bestrida deras befogenhet, föllo likväl hans tunga inledande ord, sådana jag tecknat mig dem till minnes, att den vidtagna åtgärden »icke varit af behovet påkallad eller särdeles ändamålsenlig».

Jag åter har nu icke bättre förstått, än att det allmänna nedgåendet i den svenska penningmarknaden af räntesatserna gjorde det till en vigtig nödvändighet för Riksgäldskontorets fullmäktige, till följd af det dem särskildt lemnade uppdraget att handhafva jernvägshypoteksfonden, att tillse, att räntefoten för lån från denna fond ställdes i samklang och öfverensstämmelse med den allmänna penningmarknadens. I sådant hänseende hafva fullmäktige tillföre tid efter annan nedsatt räntan på dessa lån, och i full konsekvens med dessa beslut står fullmäktiges sist fattade beslut, det om hvilket revisorerne talat, det mot hvilket Stats-Utskottet och Herr Forssell icke funnit något att anmärka. Således kan jag icke annat inse, än att ett fortsatt aktgifvande på den stora penningmarknaden inom landet i dess helhet och statens skyldighet med hänsyn till en fond sådan som denna — må det tillåtas mig kalla den nödhjelpsfond — att tillse, att den icke sköttes på ett annat eller för dess hufvudsakliga ändamål främmande sätt, manade till en sådan fortsatt nedsättning, för så vidt den af siffrorna i öfrigt berättigades — och att just detta var förhållandet, det lärer hvar och en erkänna, som af Stats-Utskottets betänkande velat inhemta de upplysningar, som der finnas, och se till den under tiden för den förut bestämda räntesats eller $4\frac{3}{4}\%$ uppkomna stora behållning å fondens konto som der omtalas, eller öfver 100,000 kronor.

Lägger jag nu härtill, att i den mån lånen minskas — och de hafva på senare tiden minskats ganska afsevärdt — samt i den mån hypoteken stiga i värde — och de hafva, de flesta åtminstone, onekligen stigit de senaste åren — blir fondens ställning allt bättre och bättre, statens säkerhet allt större och större samt följaktligen, efter vanliga affärsbegrepp, rättigheten och kanske äfven skyldigheten att taga hög ränta allt mindre och mindre, och behovet att sätta räntan i samklang med säkerheten allt mera framträdande. Detta om behöfligheten af åtgärden.

Den ändamålsenlighet åter af den vidtagna åtgärden, som för mig varit synnerligen framträdande, har jag sett deri, att det verk, åt hvars styrelse förvaltningen af denna fond blifvit anförtrodd, tillika har det långt vigtigare och större uppdraget att förvalta statens skuld i sin helhet. Denna statens skuld har man allt mer och mer sträfvat efter att få löpande uti lämpliga i utlandet kurserande obligationer, hvilkas räntefot numera sättes till 4 %. När nu denna statens räntefot är 4 % och samma förvaltande verk skall vid förhandlingar med utlandets bankmän visa sig öfvertygad, att svenska statens kredit är sådan, att staten kan fordra full valuta för sina obligationer — det vill nu säga *pari kurs* — så ligger ändamålsenligheten i beslutet deri, att der måste vara en icke haltande jämförelse mellan den räntefordran, staten ställer på sin kredit i utlandet, och den ränta, som staten, utan att beskyllas att hafva inrättat fonder till annat än att afhjelpa en påkommen nöd, fordrar af sina låntagare.

Med anledning af hvad den siste talaren ytterligare anförde, ber jag att få erinra derom, att några vidare lån ur jernvägsobligations-

fonden ej kunna utlemnas — det är honom lika väl bekant som någon annan — samt att beslutet om att lån, som derifrån för närvarande äro utlemnade, numera draga en ränta af $4\frac{1}{2}\%$, är fattadt endast *tills vidare* och att följaktligen i händelse att om — mot förmodan — omständigheterna en dag skulle kräfva, att högre ränta för sagda lån fordrades, så är det, för så vidt icke Riksdagen derom skulle lemna nya föreskrifter, för fullmäktige i Riksgäldskontoret en rättighet och skyldighet att tillse att så må ske.

Angående
jernvägshypo-
teksfonden.
(Forts.)

Jag kan således icke bättre förstå, än att skäl finnas för den åsigten, att den sist beslutna nedsättningen var fullt berättigad, var af behovet påkallad för att räntan skulle stå i samklang med penningeställningen, med räntefoten i landet i dess helhet, med den ökade säkerheten af de obligationer, som innelägo i fonden och särskildt med hänsyn tagen till det ändamålsenliga deri, att samma styrelse, som förvaltar fonden, bör kunna af utlandets bankmän förvänta sig pari kurs för statens 4 % obligationer, då de utlemnas. Detta har jag velat anföra för att klargöra min ställning, och på samma gång jag är rätt glad, att den siste talaren upptog till besvarande det yttrande, som förekom i början af debatten, slutar jag liksom jag började med att säga, att sådant förvånar mig icke; deremot förvånar det mig fasthellre att den förste talaren velat framkalla hela denna debatt.

Herr Wallenberg: Det förvånar icke heller mig, att den ärade talaren, som 1879 innehade finansportföljen, nu funnit sig manad uppträda i denna fråga och söka vederlägga sina egna åsikter, som han då uttalade till rådsprotokollet, och hvilka jag ordagrant citerat. Den ärade talaren har derjemte talat om den svåra ställning, som bankerna då innehade. Ja, detta är en sanning, men ställningen förbättrades icke genom sådana åtgärder, som just då företogos, nämligen inskränkning i de enskilda bankernas befogenhet att utgifva sedlar. Kongl. Maj:ts proposition i denna fråga väckte en ganska stor uppmärksamhet, och jag kan säga, att den bidrog icke ringa att försvåra den ställning, som då var rådande. Att öka oron i sinnena, dertill bidrogo vissa vilkor i den Kongl. propositionen, nämligen, bland annat, att af bankernas grundfondshypotek en del, motsvarande det för fem-kronesedlarnes indragning lemnade vaxlingsförskottet, skulle öfverlemnas till Riksbankens säkerhet. Det var detta vilkor, som afsåg att gifva de enskilda bankerna den sista stöten, om det varit möjligt. Ty det är alldeles klart, att om allmänheten fått veta, att en del af grundfondshypoteken utlemnats till Riksbanken, så hade deras depositioner blifvit uppsagda i massa. Lyckligtvis räddade dock Första Kammaren situationen genom att förkasta denna del af den Kongl. propositionen.

Må det tillåtas mig begagna tillfället omnämna, att den bank, jag har äran att styra, *icke* begagnade sig utaf det erbjudna vaxlingsförskottet, utan hellre än att taga detta till 2 à 3 procent, lånade vi ur jernvägshypoteksfonden mot $5\frac{1}{4}\%$ procents ränta.

Men jag vill säga ännu mera. Att det då var oro i sinnena, var högst naturligt, ty dertill medverkade den, som kunde och borde känna ställningen noggrannast, den dåvarande chefen för Finansdepartementet. Det ligger ingen öfverdrift i min uppgift, ty när en man i en så hög

Angående
jernvägshypo-
teksfonden.
(Forts.)

ställning går från den ene till den andre och frågar utan att själf kunna upplysa, då är det fara å färde. Den oro, som vid slutet af år 1879 och början af år 1880 var rådande, kunde likväl icke stillas genom ett i Maj 1879 fattadt beslut om jernvägshypoteksfonden, och den kassafeber, som var rådande i December och Januari, kunde icke heller lägga sig till följd af lån, som utlemnades den 1 Augusti. Detta är alldeles solklart, och det var för att verka lugnande i afseende på bankernas ställning till sina egna låntagare, som någon åtgärd måste vidtagas. Men detta var statsmakternas eget fel, ty om vi förut hade fått en lagstiftning om in-teckning i jernväg, så hade jernvägsbolagens papper öfver allt varit lika goda som de nu voro i Riksgäldskontoret.

Jag vill fästa uppmärksamheten på, huru dessa medel verkade, när de lemnades ut. De utlemnades den 1 Augusti 1879 och den 15 Augusti nedsattes diskonto i Stockholms enskilda bank till 5 $\frac{1}{2}$ %; det nedsattes vidare den 11 September till 5 %, den 3 Februari 1880 till 4 $\frac{1}{2}$ % och den 8 Mars till 4 %. Det senare, som är det lägsta vi haft, räckte i 23 månader. Detta var en väsentlig lättnad för den allmänna rörelsen. Att bankerna kunna hålla en jemförelsevis låg utlåningsränta, är ett nödvändigt vilkor för främjandet af näringslivets verksamhet, och det var *detta*, som vans genom jernvägshypoteksfondens bildande.

Hvad beträffar att räntan å de utlemnade lånen nu endast är 4 $\frac{1}{2}$ %, så är det väl sant, att detta är billiga vilkor, i synnerhet när lånen icke blifva uppsagda, om blott afbetalningarna ega rum ordentligt; men jag vill fästa uppmärksamheten på, att det nu endast är fråga om, huruvida riksgäldsfullmäktige riktigt tillämpat ett Riksdagens beslut, och det är detta jag påstår, och att all anmärkningsanledning saknas.

För resten, mine herrar, är det egentligen emot en rådande benägenhet, som jag har tillåtit mig att uppträda, och den är, att så snart som Riksdagen fattat ett beslut, så önskar man och antyder från vissa hall, att det skall tillämpas med all möjlig skärpa, utan annat ändamål, än att på det viset lägga i dagen sin obenägenhet mot de enskilda bankerna. Jag fruktar icke reform, och hellre än att det sväfvande ödesdigra tillståndet i dessa stora frågor längre må fortfara, hellre må den komma. Det är mitt öppna uttalande.

Hvad beträffar frågan om att bankerna skola förändra natur, så önskar jag blott och hoppas, att, när en gång de sedelutgifvande bankerna upphöra och vi få blott en bank med sedelutgifningsrätt, också all *tvångskurs* på denna banks sedlar må upphöra. Detta är angeläget icke blott från den allmänna rörelsens synpunkt, utan äfven från kronans, ty då kronan är utesluten från styrelsen öfver Riksbanken, som ensam skall få sedelutgifningsrätt, så löper kronan stor fara att komma i förlägenhet. Man kan få se en sådan återgång till förra tidens utomordentliga åtgärder som att kronan nödgas bestämmas, att t. ex. tullen skall erläggas i guldmynt m. m. dylikt.

Jag yrkar att den förevarande punkten måtte läggas till handlingarna.

Herr Forssell, Hans: Det kan icke för Kammaren vara angenämt att denna diskussion förläges genom svar och gensvar, men för min del kan jag dock icke underlåta att taga fasta på och besvara tre uppgifter i den siste ärade talarens framställning, hvilka kräfvat ett berigtigande.

Angående
jernvägshypo-
teksfonden.
(Forts.)

Först och främst har jag i mitt förra anförande icke velat eller behöft *vederlägga* chefens för Finansdepartementet yttrande i den Kongl. propositionen till 1879 års Riksdag. Men jag har värdjat till de herrar, som minnas förhållandena 1879, för att erinra dem derom, att bakom dessa ord låg något, som hvar och en då kände, men som chefen för Finansdepartementet vid det tillfället allra minst kunde utsäga. Ett sådant förtigande var icke allenast tillåtet, utan till och med af omständigheterna befaldt i ett sådant ögonblick. Nu är krisen öfver, och nu kan det vara fullt befogadt att säga ut, hvad alla visste, och som den ärade talaren visste och vet lika väl som jag — kanske ännu bättre.

Den ärade talaren tillät sig äfven påstå, att jernvägshypoteksfonden icke gjorde nytta till att rädda någon bank, enär lånen derifrån togos först i Augusti. Jag känner icke alla detaljer af Riksgäldskontorets utlåning från fonden, men vi ega en offentlig handling, nemligen 1879 års revisorers berättelse om granskningen af Riksgäldskontorets förvaltning, hvari officiellt är uppgifvet, att den 29 Maj inkommo låneansökningar till Riksgäldskontoret, och att under Juni månad utlemnades två millioner. Som bekant utgafs förordningen om jernvägshypoteksfonden den 28 Maj, och således visar det sig, att den kom i rätta ögonblicket, att det verkligen var fara på färde, enär vederbörande nästan samma dag behöfde anlita fonden.

Hvad slutligen beträffar den ärade talarens vänliga yttrande derom, att chefen för Finansdepartementet år 1879 skulle hafva vållat kris eller oro genom »obehöriga frågor», så är jag numera oförhindrad att upplysa Kammaren, hvarifrån detta talarens uttryck af ovilja förskrifver sig. Det inträffade under detta kritiska tidskifte, att chefen för Finansdepartementet en gång — jag har redan antydt hvarför — fann det vara sin skyldighet att taga reda på förhållanden, för hvilka i synnerhet den ärade talaren tyckte sig vara för god att redogöra. Det är denna lilla konflikt mellan den, som å embetets vägnar begärde upplysningar, och bankdirektören, som kände sig af spörsmålen obehagligt berörd, hvilken ännu spökar. Jag har icke såsom chef för Finansdepartementet hvarken yttrat eller frågat något obehörigt, men förhållandet var, att till regeringen vände sig då alla, hos regeringen pockade alla på hjälp och bistånd och det fans de, som ville att hjälp skulle lemnas, utan att chefen för Finansdepartementet finge göra sig underrättad om sakernas verkliga ställning. Jag kunde dock naturligtvis icke underlåta att skaffa mig de upplysningar, som efter mitt ömdöme voro oundgängliga, och jag fick icke bäfva tillbaka för att uppkalla en eller annan hög bankdirektörs missnöje.

Herr Wallenberg: Jag har aldrig sagt, att den siste ärade talaren »vållade krisen». Det var andra orsaker, som vållade densamma. Men jag har sagt, att hans oro förvärrade ställningen. När han nu

Angående
jernvägshypoteksfonden.
(Forts.)

säger, att jag icke lemnat honom begärda uppgifter, så nödgas jag säga, att hans minne sviker honom, ty jag lemnade honom alla uppgifter, som han då begärde, genast och fullständigt. Detta är säkert, och det kan *den*, under hvilkens uppsigt vår bank stod och står, äfven vitsorda. För mig skulle det väl allra minst lyckats att visa ohör-samhet mot en vredgad finansminister.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad och ifrågavarande punkt lades till handlingarna.

3—5 punkterna.

Lades till handlingarna.

6 punkten.

Herr Wallenberg: Det är visserligen en sanning, att icke något af hufvudstolen får afbetalas, innan all ränta gulden är. Detta är en allmän princip, som nog är riktig, men om man ser sakerna i deras sammanhang, så torde man hafva rätt att beklaga, att från det allmännas synpunkt, för det allmännas räkning en framställning skall göras, afseende att Riksgäldskontoret skulle, såsom innehafvare af jernvägsobligationer, påyrka en ändring i amorteringen, som ingen enskild obligationsinnehafvare velat påyrka. Det ifrågavarande jernvägsaktiebolaget kämpar med svårigheter, men det sköter sig på ett utmärkt sätt. Riksgäldskontoret får fullkomligt noggranna uppgifter derom för hvarje år, och dessa uppgifter böra nog äfven hafva kommit statsrevisorerna tillhanda. De borde deraf hafva funnit, att bolaget går framåt för hvarje år, samt insett att det vid sådant förhållande är bäst att lemna jernvägsbolagets styrelse i fred.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, och Utskottets i den föredragna punkten gjorda hemställan bifölls.

7—9 punkterna.

Lades till handlingarna.

10 punkten.

Bifölls.

11 punkten.

Lades till handlingarna.

12 punkten.

Bifölls.

Föredrogs å nyo och bifölls Stats-Utskottets den 11 och 12 innevarande Februari bordlagda utlåtande N:o 3, i anledning af väckt motion om utdelning vid Riksdagens början till dess ledamöter af näst föregående årgång af Svensk Författningssamling.

Föredrogs å nyo och bifölls Lag-Utskottets den 11 och 12 i denna månad bordlagda utlåtanden:

N:o 2, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård; samt

N:o 3, i anledning af väckt motion om valfrihet för medlemmar af svenska kyrkan att avsluta äktenskap antingen inför statskyrkans presterskap eller inför civil myndighet.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *Rappe* under fjorton dagar från denna dag.

Justerades fyra protokollsutdrag för detta sammanträde, hvarefter Kammarerna åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 1 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
